

Jaume Torró Torrent
Els darrers anys de Joanot Martorell

1- ACA, reg. 25**, 100r (Càpua, 13 juliol 1437): Alfons IV el Magnànim encarrega a Joan de Navarra de concordar el debat entre Joan de Montpalau i Joanot Martorell, i lletres sobre el mateix afer a misser Joan Mercader, batlle general del regne de València,

2 - ACA, reg. 27**, 159 (Sant' Agata de' Goti, 11 novembre 1440): remissió a favor de Joan de Montpalau de l'afer amb Damiata Martorell “ipso tamen faciente querelantibus de eo civiliter dumtaxat iustitie complementum ac solvete expensas si que per curiam nostram facte fuerunt in prosecutione precitorum”.

3 - ACA, reg. 25**, 43r-45r (al Camp prop de Ponte Anecchino, de 1 maig 1441): citació, manament i lletra a Joan de Montpalau que comparegui davant el rei dins quatre mesos; i carta de remissió; f. 53: guiatge, moratòria de deutes i assegurament durador a beneplàcit reial a Joanot Martorell (al Camp prop de Caiazzo, 13 maig 1441); 59-60r (ib., 15 maig 1441): intimidació als oficials reials d'observar el guiatge general de què Joanot Martorell gaudeix perquè el 9 de novembre deixà València per seguir l'empresa del rei, i ara torna a València, i lletra a la reina amb què li comunica les lletres i provisions atorgades pel rei a Joanot Martorell, i on afegeix “vos pregam e encarregam que en los fets e causes de mossèn Ausiàs March e del dit mossèn Johan façats prestament veure la justícia”.

4 - ACA, reg. 26**, 41r-43r: instruccions a fra Lluís Despuig, comanador de Perputxent, enviat a Maria de Castella i al batlle general del regne de València (Nàpols, 20 de juny 1444), f. 42v: “Item dirà a la dita senyora que al dit senyor plau que haja per recomanat en totes coses a-n Johan de Monpalau en special en fer fermar **Jacme Martorell** en lo compromís fet en poder de la dita senyora per lo dit Johan de Monpalau e per **mossèn Johanot Martorell** que per aquell haja son compliment segons fon offert. E axí sobre les penes que-s deyen encorregudes per **lo dit mossèn Johanot**, però que tota via los quatre mil florins de la germana del **dit mossèn Johanot** resten a aquella”

5 - APP, XXXXX, núm. 26***, anys 14**.**: 18 febrer 1433 època de Francesc Martorell “miles, habitator civitatis Valencie firmavit apocham honorabili Ludovico cde Vilarasa, militi”; 7 desembre 1434: Guillem Martorell, coper del rei de Navarra, Jaume Martorell, germà seu

6 - AMV, Processos de corts, 1436-38 (convocatòria a Castellfabib, 15 de desembre de 1436), 80r: “testes [...] Iacobus Martorell, domicellus, uxerius armorum dicti domini

regis” (18 març 1437); 102v id. (4 maig de 1437), 107v id (8 maig 1437), 140r id (1 juny 1437).

7 - ACA, Cancelleria, Varia, vol. 392, f. 24: carta del príncep a Joanot Martorell, “El Príncipe de Viana. Bien amado e devoto nuestro. Recibimos vuestra letra fecha a los xvii del presente por la qual nos dezís en Bonet ser partido e no poderse haver su galea, de aquí tan poco se puede haver la del comte de Adernò [= Guillem Ramon de Montcada] ne (...) del comte Calatabellota [= Anton de Luna i de Peralta], de que nós scrivís se porá l(ib)re haver (...) que la nuestra, mas segurament con ella se pueda con(...).Embiámosvos una letra por al dicho comde con la qual lo rogamos quiera permeter su galea nos quiera dexar (...) . **Al bien amado e devoto nuestro Johan Martorell, scriván de ración de casa nuestra**”. (Messina, 25 de novembre de 1458)

8 - ACA, Cancelleria, Varia, vol. 392, 32v: Lletra del Príncipe a Joan Roís de Corella, comte de Concentaina, on li parla de l'ambaixada Joanot Martorell a Nàpols i on podem llegir “**lo ben amat trinxant nostre Johanot Martorell**” ratllat i substituït per “lo ben amat secretari nostre Jaume Pellicer”, “**lo dit Martorell**” per “lo dit Pellicer”, “**lo dit Johanot Martorell**” per “lo dit nostre secretari”, “**lo dit Martorell**” per “lo dit nostre secretari” (Messina, 1458).

9 - ACA, Cancelleria, Varia, vol. 392, f. 89r: fragment d'un document on llegim “**del dicto Johanot Martorell**” ratllat i substituït per “del dicto secretario” (Messina, desembre 1458); f. 89: salconduit a favor de Joanot Martorell a la cort de Ferran I de Nàpols, on es llegeix diverses vegades el nom de Joanot Martorell ratllat i al seu lloc el nom del secretari Jaume Pellicer: “Nos Karolus, Dei gratia princeps Viane etc. Illustribus, spectabilibus, magnificis (...) viceregibus, principibus, marchionibus, ducibus, comitibus, baronibus (...) iusticiariis, gubernatoribus, capitaneis, magistris (...) probis hominibus (...) apud curiam serenissimi principis Ferdinandi de Aragonia regni Sicilie ultra Farum, excellentissimi regis fratris consaguinei nostri carissimi, petiturus regem quod ipsum illustrissimum nostra parte allocuturus **vir nobis familiarissimus et intrinsecus sincerusque dilectus Iohannes Martorell presentium lator exhibitor** cum equestribus quatuor vel infra cum concomitantibus, quem tute pariter salve et secure summopere cupimus proficisci vos propterea quantis possumus affectibus precamur ex animo quod si **Iohannem Martorell** [ratllat i a la intelínia “Iacobum Pellicer”] eundem per itinera, civitates et loca iurisdictioni cuiuscumque submissa transire, ire, pergradi seu ad ea declinare contigerit **Ioanni Martorelli** [ratllat i a la intelínia “Iacobo”] eidem et nostra negotia ” (Messina, 31 de desembre 1458); f. 89v-91v: “Memorial e instruccions comanades per lo sereníssimo senyor lo Príncipe de Viana, Primogènit de Aragó, de Sicília, etc., **al ben amat trinxant, criat e intrínsech familiar seu Johanot Martorell** sobre les coses que de part de sa senyoria ha a explicar al sereníssimo rey de Sicília, son cosín germà molt car e les [quals haurà] de comunicar ab diverses altres persones. Primo, que aplegat que sia **lo dit Johanot Martorell**, dada la letra de creença al sereníssimo rey de Sicília e explicades les saluts degudes de part del dit senyor Príncipe e Primogènit e acostumades, li dirà con jatsia de altres coses **ell dit Martorell** a conferir ab sa senyoria, però la pocior e principal per què lo senyor príncep lo tramet és per visitar sa il·lustríssima persona perquè mils sa senyoria sia de continent avisada del pròspero seu estat, sanitat e bé (l)os quals desija lo dit senyor príncep quant desijaria per sa pròpia persona e no menys” [90r] “**lo dit Johanot Martorell**” “(...) sobre açò **lo dit Johanot Martorell** ab tots los dits mercaders assignataris o ab aquells qui de llurs assignacions e quantitats per lo dit senyor príncep

assignades no seran stats pagats e ab aquells comunicarà declarant-los la voluntat grandíssima que lo senyor príncep ha a la llur satisfacció e com per aquella sola tramet allà a **lo dit Martorell**, e que sa senyoria los prega vullen dar algun comport en açò, atesa la condició del temps; considerat encara que si açò algun dia se deferís ja per ço no·s tol, ans se complirà e ells hauran son degut; e no·ls és molt interès perdre-hi aquell poch temps, pus los és segur lo recobrar les quantitats assignades (...)” [90v] “**dit Martorell**” “[En] tal cas **lo dit Johanot Martorell** procurà e treballarà de passar la dita peça de brocat perquè aquella puxa haver lo dit senyor donant la letra a micer Johan de Miraball per la qual li scriu larch e li diu vulla dar la peça de brocat **al dit Martorell**, al qual donant-la lo dit senyor la [haurà per rebuda]. Més avant **lo dit Johanot Martorell** dirà al dit sereníssimo rey com attès a present vacant a les armes no pot vacar als libres, perquè armes e libres són diferents, vist que lo dit senyor príncep stà en oci, lo qual almenys ab libres volria apartar de si, que per part del dit senyor príncep lo prega li vulla trametre los libres següents, ço és les obres de Sèneca, e oracions de Tul·li, Pino de natural istòria e lo quart drap de la istòria de la rosa [com] ell tingua los tres, e que li trameta de les medalles de monedes que t[é] [e] que al [dit] senyor Príncep fallen, e que de les que lo senyor Príncep e a ell fallen li trametrà essent avisat de les que li fallen, e per ço se’n porta **lo dit Martorell** memorial de les que lo dit senyor té. E més al dit rey de part del dit senyor los comentaris o istòria de les del senyor rey don Alfonso nostre caríssimo honcle compostes per misser Bartolomeo de Faccio. [91r] (il·legible) **Lo dit Johanot Martorell** contínuament entena en fer ço que és servey del dit senyor Príncep [e] senta tant del que·s obra e tracta en ponent com en Roma com en altres parts de Itàlia, e encara en cort del rey de Sicília, obrint bé les orelles, [tan]cant la boca, usant com és sa usança discreta, segons de ell se espera e de totes coses dignes [de atenció li scriu e no hi sia negligent]. (...) ab lo comte de Cocentayna al qual dada-li la letra e explicades les saluts sòlites haja paciència en los mil ducats (fins) l’orde ja dat ab lo dit sereníssimo rey de Sicília haja loch pregant-lo e per semblant a Diomedes, scrivà de ració, vullen fer ab lo dit rey nostres deutes sien satisfets juxta tenor de nostres contractes e nostre fe e crèdit conservats. Parlarà per semblant de açò ab lo tresorer mossèn Perot Mercader, e més que do orde en trametre-li lo dit fornit de què per tantes li stret [91v] (il·legible) “**Johanot Martorell**” (il·legible) (Messina, desembre 1458). Al peu de f. 91v “(...) memoriale sive instrucciones non habuerunt effectum”.

10 - ACA, Cancelleria, Varia, vol. 392, ff. 93v: “Princeps Viane etc. Magnífich, devot e ben amat nostre. De present trametem al sereníssimo rey d’aqueix regne de Sicília, nostre molt car e molt amat cosín germà, **lo ben amat nostre Johanot Martorell** informat de nós ab lo memorial de aquelles quantitats per nós a certs mercaders degudes segons aquelles per mesades consignades havem sobre aquells dotze mília ducats que lo illustríssim rey nos ha atorgats e promesos [...]. Al magnífich e ben amat nostre Matheu Johan, conseller e [secretari del senyor rey nostre colendíssimo pare.]” (Messina, 17 de desembre de 1458). Ratllat “**Johanot Martorell**” i a la interlínia “secretari Jaume Pellicer”; 94: lletra del Príncep “Magnifico viro Matheo Iohanni, regio paterno secretario et consiliario sincere nobis dilecto” on podem llegir “segons de tot açò pus larch vos informarà **lo ben amat trinxant nostre Johanot Martorell**” (f. 94r).

11 - ACA, Cancelleria, Varia, vol. 392, f. 96: lletra a mossèn Bernat de Vilamarí, capità general de l’armada: “Lo príncep etc. Capità. Nós de present trametem en les parts de França per dar orde ab quitament de certes nostres joyes **lo ben amat trinxant nostre Johanot Martorell**. Per la fe gran que havem en [v]ós, si forsa per vós li convindrà passar o declinar en part on vós siau, lo us recomanam e en tal manera que compregam

per sa (...) e endreça dels affers per nostre sguart (...) lo favorit e endreçat. Pregam-vos donchs per nostre respecte, si en conducció sia, sia bona e en ben avenir de nostre servey vos poreu en res adoperar ho façau. Serà cosa que molt vos agraiem (il·legible). Al magnífich e ben amat nostre mossèn Bernat de Vilamarí, conseller e capità general del senyor rey nostre colendíssimo pare, governador dels comdats de Rosselló e de Cerdanya”.(Messina).

12 - ACA, Cancelleria, Varia, vol. 394, ff. 32r-34r (memorial d'instruccions a un ambaixador): per algun motiu relacionat amb les ambaixades del tresorer Joan de Monreal, el doctor Urrutia, l'arquebisbe Joan d'Aragó i Pere Torroella, el príncep envia Joanot Martorell a França, “por tanto havemos deliberado a **Martorell** a Francia” (f. 33r) (Messina, 6 gener 1459).

13 - ACA, Cancelleria, Varia, vol. 27 (ff. 1-96): llibre d'acorriments d'un comptador de la casa del príncep (“libro de los gageros de la casa del señor príncipe”, 1 juny 1459 – 31 maig [1460]). Pagaments per mà de Johanot a Palerm, Mallorca i Barcelona passim; a Palerm, Trapani, Càller, Salou són fets pel comptador.

14 - ACA, Cancelleria, Varia, vol. 394, f. 31r: còpia d'una carta xifrada de Joanot Martorell de viatge a França: “Item més si serà cas [que] lo senyor príncep hagués necessitat [de] scriure'm o trametre'm persona, si era necessari remetre'm letres o persona a la hostaleria dels falcons en Avinyó, car allí toquaré anant o tornant e per senyal **lexaré en lo libre del hoste lo nom meu en cartes vint-e-una** scrit là hon dich hon seré, o si me'n seré tornat, e si serà cas me'n sia tornat, ne lexaré les letres, **lo qual meu nom dirà Johan Martorel del senyor Príncep de Viana**, encara (...) persona (...) porà scriure là hon trobarà lo meu nom e si lexa letres o en poder del dit hoste porà scriure si res covendrà fer per suma”.

15 - ACA, Cancelleria, Varia, vol. 394, f. 16: Carles d'Aragó, príncep de Viana, comunica a Renat d'Anjou, comte de Provença i duc d'Anjou, que fa poc ha arribat Joanot Martorell amb lletres del comte, “[Illustrissime et potens dux] consanguinee noster carissime. Rediit ad nos (..) superioribus [diebus] (...) **Iohannes Martorell**, qui exh[ibitis primo nobis vestris litteris] [...]. Vester consanguineus Princeps Viane, Primogenitus Aragonum, Navarre, Sicilie, etc. Karolus. Illustrissimi regi Renato, [An]degavie duci etc, consanguineo nostro carissimo. Dominus Princeps et Primogenitus mandavit michi **Iohanni Martorell**. Probata”. (Mallorca, 19 setembre 1459).

16 - ACA, Cancelleria, Varia, vol. 394, ff. 131v-132r: lletra a misser Miquel Dalmau, doctor en lleis, perquè treballi conjuntament amb el “**ben amat nostre Johan Martorell** lo qual trametem en aqueixes parts” en el negoci que aquest li comunicarà (Barcelona, 8 de maig de 1460) i segueix una lletra de resposta amb el mateix contingut al “**bé amat e devot nostre Johan Martorell**” (Barcelona, 8 de maig de 1460); 133v-134r: el príncep constitueix procurador seu Joanot Martorell “**vos dilectum nostrum Iohannem Martorell, trinchantem et familiarem nostrum**” (Barcelona, 24 de maig de 1460).

17 - ACA, Cancelleria, Varia, vol. 394, f. 134r: “Lo Príncep etc. Batle general. Magnífich bé amat e devot nostre. Segons per **lo ben amat familiar nostre Johan Martorell** havem comprès, vista nostra letra e lo que de part nostra vos ha volgut dir,

molt voluntàriament e prompta vos sou offert en voler fer per nós socórrer-nos en aquesta nostra necessitat, però que sens nostra letra no dareu la quantitat a algú. E per nostra intenció **és lo dit Johan Martorell** (...) axí bé aqueixa quantitat e altres, vos pregam e declaram que lo que deliberareu fer per nós vullau assignar **al dit Martorell**, car nós ho haurem provehit a ell e ell vos farà les cauteles degudes, del qual nos fareu servey molt accepte. Dada en Barcelona a xxiiii de maig mil cccclx. Charles. Esto vos ruego quanto puedo. Al magnífich, bé amat e devot nostre mossèn Berenguer Mercader, batle general del regne de València. Roderico Vitali, protonotario.”

18 - ACA, Cancelleria, Varia, vol. 394, f. 134v: “Lo Príncep etc. Magnífich, bé amat e devot nostre. Vista vostra letra de xvii del present e lo que **lo ben amat nostre Johanot Martorell** nos scriu, restam quant dir se pot contents de vostra diligent [e] loable operació ab contínua execució en los negocis nostres havem manat spachar la (...)

19 - ACA, Cancelleria, Varia, vol 395, f. 74r-75r (lletra de Carles d’Aragó, príncep de Viana, a Enric IV de Castella informant-lo que a enviat el comte Joan V d’Armanyac a tractar amb Lluís XI de França): “Sereníssimo príncipe excellentíssimo Rey, nuestro muy caro e muy preciado primo. Senyor, [de]spués que a vuestra excellencia havemos scripto e denunciado la muerte del rey de Ffrancia hoviemos nuevas ciertas de aquella, por la qual luego dimos expedición al ilustríssimo conde d’Armanyach, nuestro primo, el qual es partido instru[ido e] bien informado de nuestros negocios porque d’ellos conferesca con el ilustríssimo rey de Ffrancia, nuestro cosino, assí acerca de la restitución a nós fazedera por el senyor Rey mi senyor padre del regno de Navarra, que es nuestro patrimonio, propri[et]at e herencia natural, como de alianças e otras [cos]as ya por su excellencia en tiempo que era dalfín mo[vi]das [e] por las quales mejor concluir e ratificar la (...)mitat e amor que de tiempo passado entre su excellencia e nós es. Entendemos muy presto embiar a su altesa nuestra embaxada, ternemos en mucha mercés a vuestra senyoría embiando vuestra embaxada de vos e vuestros negocios le fagáys expressa e special mención tanto acerca de los negocios de Navarra quanto de las alianças, dando orden en las alianças que vuestra excellencia con el dicho rey de Ffrancia concluirá e refirm[ará] [...] seamos (...) e nombrado [...] por quanto (...) estos días hoviemos nueva (...)os enojosa de los (...) e mal recaudo de Navarra (...) por letra a (...) embiada la qual embiamos al egregio tío nuestro el condestable. Vuestra excellencia verá e (...) quedada poca gente en vuestra partida (...) los que en ella stán lo qual (...) mayor atención non s’i da reparo mayor (...)nientes e força inopinables podrían contecer (...) vuestra excellencia que atanto nuestro bien e honra ha dado pr(...) e creemos con propósito firme de perseverar fasta alcançar el fin desseado, supplicamos quiera e se digne volver los ojos a este negocio e proveer con m[e]dios tales que aquel pobre regno lacerado e de su natural senyor segregado sea mediant vuestra virtuosíssima operación instaurado e sublevado e [e]mbiado en aquell e a favor de la parte a vos e a mí obediente tal número de gente, que no solamente a resistir más a recobrar lo que stà en mano agena [e en]emiga [...] E si fuesse possible [...] persona allegar a la frontera, fuera cosa expeditiva e bien universal. No res menos, empero, si su sereníssima non puede, a lo menos de tal número de gente provea vuestra excellencia que los non puedan ser vencedores e non recibamos danno [...]” (Barcelona, 22 d’agost de 1461). Isabel d’Armanyac havia ingressat al monestir Santa Maria de Montsió de Barcelona (ACA, Cancelleria, Varia, vol. 395, ff. 9v-10r: lletra de Carles d’Aragó, príncep de Viana, a Carles VIII de França intercedint a favor de Joan V d’Armanyac [Barcelona, 9 de novembre de 1460]). Lletra de Carles d’Aragó, príncep de Viana, a Francesco Sforza, recomanant-li el seu ambaixador Pere Arnau de Mauleon i el comte Joan V

d'Armanyac: “Illustrissime princeps et affinis noster carissime. Nos destinamus impresentiarum dilectum magistrum hospitii Petrum Arnaldum de Mauleon, presentium latorem, in Italie partes, cum sublimi, magnifico et dilectissimo consanguineo germano nostro comite de Armanhac, ibidem hac tempestate moram trahente, nonnulla nostri ex parte acturum [...]” (Barcelona, 23 de juliol de 1460) (Joseph Calmette, “Documents relatifs à don Carlos de Viane (1460-1461) aux archives de Milan”, *Mélanges d'Archéologie et d'Histoire*, XXI, 1901, pàgs. 460-1). Havia arribat a Barcelona el 18 de maig 1461.

“Dimarts a XVIII de maig MCCCCLXI, deprés de dinar entrà en Barcelona lo comte d'Armenyach, qui és cosin germà del senyor Primogènit, lo qual vénch per mar ab dues galeres de florentins; isqueren-li a rebre'l a cavall al Puig de les Falcies lo dit senyor Primogènit, l'archabisbe de Terragona, lo bisbe d'Oscà, lo bisbe d'Euna, lo bisbe de Barcelona, lo bisbe de Vich, lo comte de Prades, lo comte de Mòdica, lo comte de Pallàs, lo vezcomte d'Illa, Xarles de Cortés, don Johan d'Íxer e molts barons, cavallers e gentils hòmens. E posà a casa de mossèn Johan Lluís de Gualbes, al carrer Ample. Aprés l'any MCCCCLXXIII lo rey de França sobre fé feu-lo apunyalat.” (Jaume Safont, *Dietari*, a cura de Josep Maria Sans Travé, Barcelona: Fundació Noguera, 1992, pàgs. 133-4).

20 - ACA, Cancelleria, Varia, vol. 395, f. 124v: [Lo Príncep.] Magnífich e bé amat conseller nostre. Per **lo bé amat trinchant nostre en Johan Martorell** havem sabut amplíssimament ab quanta voluntat nos haveu subvengut en aquesta nostra necessitat de cclxxv [lliures] de aqueixa moneda, les quals en tal cas certament nos són stades molt acceptes. Speram en Déu en son loch e temps vos ne farem deguda satisfacció e smena de aquest assenyalat servey, ultra que treballarem en dar forma lo més prest que puxam restituir-vos la dita quantitat. Dada en Barcelona a VII de noembre any mil ccclx. Charles. Al magnífich bé amat conseller nostre mossèn Berenguer Mercader, batle general del regne de València. Roderico Vitali, protonotario. Modo simili fuit scriptum a mossèn Pere de Castellví de ccxx lliures, a mossèn Johan de Vallterra de cl lliures, a mossèn Guillem Ramon de Pertusa de l lliures, a mossèn Loýs de Montagut de cl lliures, a mossèn Miquel Dalmau de c lliures.”

21 - ACA, Cancelleria, Varia, Vol. 395, f. 9: “El Príncipe etc. Noble, egregio e caríssimo cosino nuestro. Recebimos vuestra letra e oymos quanto **Martorell** de vuestras partes nos quizo dezir. Nos somos [de] partida por al senyor rey e salremos de Barcelona dentro dos o tres días. De nuevas non curamos scrivir al presente, ca cosa cierta non vos podríamos scrivir. De allá vos podremos mejor e con alguna certitud avisar [de] lo que ocurrerá [e], quant a nos parescerá tiempo deváys venir, vos scriviremos vengáys. En este medio confortaos e datvos plazer. Dada en la ciutat de Barchelona, a viiii del mes de noembre mcccclx. [Haved]la por de mi mano. Charles. Al noble egregio e caríssimo cosino e mayordomo mayor e conseller nuestro don Johan de Cardona. Roderico Vitali. Probata.”

22 - ACA, Cancelleria, Varia, vol. 395, f. 11r: “Lo Príncep. Magnífich he amat conseller nostre. Per **lo bé amat trinchant nostre, en Johan Martorell**, havem sabut amplíssimament ab quanta voluntat nos haveu subvengut en aquesta nostra necessitat de cc[lxxv] lliures de aqueixa moneda, les quals en tal cas certament nos són stades molt acceptes. Speram en Déu en loch e temps vos ne farem deguda satisfacció e smena de aquest [assenyalat] servey, ultra que treballarem en dar forma lo més prest que puxam restituir-vos la dita quantitat. Dada en Barcelona a XII de noembre any mil ccclx. Charles. Al magnífich bé amat e devot conseller nostre mossèn Berenguer Mercader,

batle general del regne de València. Roderico Vitali, protonotario. Modo simili fuit scriptum a mossèn Pere de.” Ratllat.

23 - ARV, Cancelleria, reg. 96, ff. 19v-20r: Joan II ordena a Tomàs de Cotlliure, jurista, que agiliti la causa que portava en la Reial Audiència sobre una demanda hipotecària interposada per Joanot i Jaume Martorell contra els hereus de Gonçalbo d'Híxar y de la seva esposa Agnès de Portugal (Fraga, 9 de febrer de 1461) (Villalmanzo 1995: 545).

24 - ACA, Cancelleria, reg. 3494, ff. 30-64v (inventari dels béns de Carles d'Aragó, príncep de Viana): “Item Bonaventura super quarto Sententiarum. Era de frare Merola e fonch-li restituït per los marmessors, ço és per lo conseller, e **mossèn Martorell**, per don Joan de Cardona” (f. 39v); “Eadem die continuationis inventarii videlicet XXIII septembris presentibus venerabili magistro Petro de Queralt et magnifico Simeone Sala, manumissoribus predictis de eorum mandato receptum fuit inventarium de quadam caxia capelle que serviebat de continuo in divinis officiis celebratis coram domino Primogenito, et fuit liberata dicto magnifico Simeoni Sala ut subscribitur et annotatur, presentibus **J. Martorell, olim scriba portionis**, Bartholomeo Timor et Petro Ocell, scriba, ac etiam me, Roderico Vitali, prothonotario et notario prescripto” (47r); “Die mercurii XXX° septembris presente reverendo magistro Petro de Queralt, uno ex manumissoribus et **Iohanne Martorell** et fratre Petro Andrea ordinis predicatorum scripture et inventariate sunt res subscribe et designate per Petrum Hugarra et Iohannem d'Armandares, supracocos, et Iohannem Coxa, cocum” (55r); “Die II octobris anno a nativitate Domini MCCCLXI^o. En la guardaroba major etc presentibus venerabili Petro Queralt et magnifico Simeone Sala ex manumissoribus predictis de ipsorum mandato subscripta que iam de eorum ordine scripta et inventariata fuerant et cum quodam inventario beati Primogeniti comprobata iterum revisa fuerunt et particulariter recognita. Et eo facto illico per dictum Petrum Solzaga, camerarium, in cuius posse et custodia erant, fuerunt liberata et dicto magnifico Simeone Sala assignata, presentibus **J. Martorell** et Geronimo Sala, cive Barcinone, et fratre ... Petro Oçell predictis et personis aliis pluribus” (56r); “Dimecres a VII de octubre del dit any fonch manat per los dits marmessors fossen meses en inventari les coses següents. Primo cent cinquanta sous los quals té lo scrivà de ració del senyor Primogènit de les cenes de Sent Valentí, segons ell mateix dix” (f. 59v) (Bofarull, CDIACA, XXVI, 1864, pàgs. 123-78). Una altra còpia de l'inventari de llibres en ACA, Cancelleria, reg. 3421, ff. 69r-70v. Llista d'aquells a qui es deu paga de sou (ff. 148v-152r): “**Iohanni Martorell**” (f. 149r) (Bofarull, CDIACA, XXVI, 1864, pàgs. 278-81).

25 - ACA, Cancelleria, Varia, vol. 24, f. 71: Joan Martorell, escrivà de ració que fou del príncep, notifica i relaciona als marmessors del príncep Carles les quantitats rebudes en préstec sense interès quan fou en viatge l'abril de 1460 a la ciutat de València juntament amb misser Miquel Dalmau per part del príncep de mossèn Berenguer Mercader, batlle general del regne de València (18 juny 1461), mossèn Pere de Castellví (el mateix dia), mossèn Ramon de Perapertusa (5 de juny), mossèn Lluís de Montagut (20 de juny), mossèn Joan de Vallterra (15 de juliol), misser Miquel Dalmau (2 d'agost) . “E més avant supplica **lo dit en Johan Martorell** a la senyoria de vosaltres, senyors marmessors, com a ell sien degudes algunes quantitats per algunes anades que ha fetes per lo dit senyor e per quitació a ell deguda ans que fos en possessió del offici de scrivà de ració, e més li és degut del temps que és stat scrivà de ració la quitació del dit offici e la quitació de tres scrivans que ha sostengut del dit offici, e més per dos pages que'l senyor primogènit li manà pendrà los tingués en ma companyhia e·ls donàs a menjar, car ell me faria donar la quitació que per provisió de aquells era hordenada als pages de

sa sanyoria, les quals coses ací contengudes mostrarà tota hora e quant per vosaltres senyors serà hordenat, supplicant-vos vos plàcia voler haver esguart a les dites despeses com de justícia dicta e de vosaltres se espera.” En ACA, Cancelleria, reg. 3494, f. 14r: “Sobre los albarans signats de mà del senyor Primogènit, attès són deutes prou clars, és vist ans de la paga sie·n vist e encara sia attès qui ha reebudes les quantitats, almenys en los que en aquestes parts han prestat, car clarament se porà trobar e per ço sens fer·hi altra difficultat per sola visió se·n són axí passats, exceptats de aquells en què·s fa dubte, dels quals e dels deutes ab cambis se farà ací particular menció”, i més avall: “Deutes de València. En lo fet dels deutes contractats per **Joan Martorell** en València, e hac diverses quantitats de diverses persones a préstech ab procura e letres del senyor Primogènit, és delliberat que faça fe de la procura e que do rahó què ha fetes les dites quantitats e que sia vist què s’és fet d’aquelles”.

26 - ACA, Cancelleria, reg. 3421, f.1r. “Die veneris secundo mensis octobris anno a nativitate Domini M^oCCCC^oLX^o primo. Sit omnibus notum quod **ego Johannes Martorell, scriba portionis serenissimi domini Karoli, primogeniti Aragonum, Sicile etc**, memorie immortalis, confiteor et in veritate recognosco vobis [...]”. Àpoca de Joan Martorell, escrivà de ració, als marmessors i executors de l’última voluntat de Carles d’Aragó, príncep de Viana, de 10 florins d’or d’Aragó en paga de salari i liquidació.

27 - ACA, Cancelleria, reg. 3421, f 17v “Testes huius rei sunt honorabilis Iohannes Martorell, olim scriba portionis dicti domini Primogeniti et [...]” en àpoca de l’almoier i mestre de capella de Carles d’Aragó, del tenorista, del mestre cantor, dels cantors, del sagristà, de l’organista i de tots aquells de la capella (30 de desembre de 1461); f 29r “Testes huius rei sunt **Iohannes Martorell, olim scriba portionis dicti domini Primogeniti** et Iohannes Antoni Cendra, ipsius officii” en àpoca de cantors de la capella (19 de gener 1462); f 29v “Testes huius rei sunt venerabilis et honestus religiosus frater Petrus Laberola, yconomus conventus monasterii predicatorum et **Iohannes Martorell, olim scriba portionis dicti domini Primogeniti**” en àpoca d’escolans de la capella (19 de gener de 1462); f 30r “Testes huius rei sunt **honorabilis Iohannes Martorell, olim scriba portionis dicti domini Primogeniti** et Dominicus Arahull, notarius”; f. 31r “Testes huius rei sunt discretus Bartholomeus Peyro, presbiter de capella, et **Iohannes Martorell, olim scriba portionis dicti domini Primogeniti**” en àpoca de fra Joan Segalàs, prior del convent de la Mercè de Barcelona (26 de gener de 1462).

28 - ACA, Batllia, reg. 1477, f. 118: (1 febrer 1462) Juan de Beortegui, donzell, familiar del noble Joan de Cardona, procurador substitut del noble Joan de Cardona, procurador de Miquel Dalmau, reconeix que li foren pagades 50 lliures en prorrata del préstec de 100 lliures de València de Miquel Dalmau. “Et est sciendum quod **honorabilis Iohannes Martorell, civis Valencie, tanquam procurator prefati illustrissimi domini Primogeniti**, cum instrumento publico acto Valencie die xvi^a mensis augusti anno a nativitate Domini MCCCCLX et clauso per discretum Iohannem Toda, auctoritate regia notarium publicum civitatis Valencie ac per totam terram et dominationem illustrissimi domini regis Aragonum, concessus fuit debere prefato Michaelii Dalmacii predictas centum libras Valencie ratione mutui gratis et bono amore facti dicto domino Primogenito prout in eodem instrumento latius continetur”. Àpoca de Juan de Beortegui als marmessors de Carles d’Aragó, príncep de Viana.

29 - ACA, Cancelleria, reg. 3502, f. 34r: lletra de la reina Joana Enríquez al veguer, al batlle i als oficials de Vilafranca del Penedès magna que es paguin les vint lliures de la

cena de presència reclamades per Joan Martorell, que fou escrivà de ració de Carles d'Aragó, a la universitat de Vilafranca del Penedès, “Noveritis quod super cena presentie viginti librarum per **Iohannem Mertorell, olim scribam portionis domus incliti Karoli memorie recolende**, dicti domini regis primogeniti ac nostri filii carissimi solvi petitarum per universitatem ipsius ville” (Barcelona, 11 de març de 1462).

30 - ACA, Cancelleria, reg. 3502, 64: lletra de la reina Joana Enríquez a Joan Martorell sobre el mateix afer, “Ioanna etc. **dilecto nostro Ioanni Martorell, olim scribe portionis illustrissimi Caroli bone memorie salutem**” (Girona, 6 d'abril de 1462).

31 - AHCB, Consell de Cent, Lletres comunes, X -32, f. 72: “Molt honorables e molt savis senyors. Una letra havem rebude de vostras honorables saviessas contenen en effecte deguéssim pagar **al honorable mossèn Johan Martorell, scrivà de ració del il·lustríssimo Primogènit de sancta recordació**, vint liuras absemps ab les despesas a les qualls aquesta universitat seria stade condemnade, per can de la çena, segons és pretès, al dit il·lustríssimo Primogènit deguda e **al dit mossèn Martorell** per certs treballs cessionades, segons aquestes coses e altres a la dita letra largament són contengudes, a la qual nos refferim. A la quall responem que, com aquesta universitat sia quítia e innuma de tal prestació de çena quall vuy per **lo dit mossèn Mertorell** és demanada per privilegi exprés per los il·lustres senyors reys de glorioussa memòria a la dita universitat atorgats, e per lo quall ja en vida del dit il·lustríssimo Primogènit aquesta universitat hagué regrés a ssa senyoria, per la qual era manat provehir en e sobre los dits affers mantanint los privilegis a la dita universitat, e après per lo mort del dit il·lustre Primogènit per la instància per **lo dit Mertorell** feta en haver e exhigir dita cena per aquesta universitat fonch hagut regrés a la sereníssima senyora reyna stant en Barcelona, e com per la dita sereníssima senyora la senyora reyna se devia provehir en los dits affers, **lo dit mossèn Martorell** tractà ab lo síndich de aquesta universitat que per ell no fos anantat, mas per ells fos vist e fet veura amigablement la justícia dels privilegis a la dita universitat sobre los dits affers atorgats permatent **lo dit mossèn Martorell** segons per lo dit síndich ffonch e és stat explicat al consell de aquesta universitat ell no anantaria en dits affers sens sebude del dit síndich. E durant la dita concòrdia **lo dit mossèn Martorell** en la partida per la dita sereníssima senyora reyna feta de la ciutat de Barcelona a la ciutat de Gerona, subreptíciament e callada veritat, no hoÿt lo síndich de aquesta universitat, segons entre ells era stat promès, impetrà dita provisió en dita letra de vostras honorables saviessas mencionade. E, per quant la dita provisió fonch, axí com dit és, subreptíciament impetrade, aquesta universitat ha hagut regrés a la dita sereníssima senyora reyna en Gerona, segons ja fonch explicat **al dit mossèn Martorell** per lo síndich ans de anar a la dita senyora reyna. E axí la sereníssima senyora reyna, vists dits privilegis a la dita universitat atorgats, ha revocade dita provisió per **lo dit mossèn Martorell** impetrade, inibint a quallsevulla oficials en virtut de aquella contra la dita universitat en res no procehesquen, segons aquestes coses e altres a la dita revocatòria largament són contengudes a la quall nos refferim. E, per quant per vostras honorables saviessas las libertats e privilegis del Principat de Cathalunya són mantangudes e deffeses, suplicam vostras honorables saviessas vos plàsia los dits nostros privilegis mantanir e deffendre, axí com tots temps aquesta universitat ha confiat e confia offerint-nos tots temps propmtes fer per vostras honorables saviessas tot lo a nós pusible. E sia senyors molt honorables e de gran saviessa la Sancta Trinitat en protecció e guarda de vostras honorables saviessas. Dade en Vilafrancha de Penedès a VII del mes de maig del any mill cccc sexanta dos. A la

ordinació de vostres honorables saviessas aparellats los jurats de Vilafrancha de Penedès.” [Al dors:] “Als molts honorables e molt savis senyors de concellers de la ciutat de Barcelona”. [Nota de rebuda] “Dels jurats de Vilafrancha de Penedès a XIII de maig del any MCCCLXII per [causa] de la cena deguda a la heretat del Primogènit”.

32 - AHCB, Consell de Cent, Lletres closes, VI -23, ff. 28v-29r: “Al molt alt e molt excel·lent senyor lo senyor Rey. Molt alt e molt excel·lent príncep e virtuós senyor. Per los diputats de Cathalunya e concell lur, responents **a una letra rebuda de vostra gran excel·lència per en Johan Martorell**, és escrit e respost largament a vostra majestat de les coses necessàries en aquest vostre Principat e ciutat, e la qual letra per no atediar vostre majestat tornant dir e scriure una cosa mateixa nos refferim, supplicants, senyor, tant humilment e devota com podem a vostra gran altesa e en do e gràcia specials demanam sia de vostra mercè voler provehir a tot compliment e deduir a tota exequició les coses axí per los dits diputats e concell com per nosaltres ab les dites letras e altres e encara les que per los embaixadors són stades a vostra real majestat demanades e supplicades, com sia summament necessari al servey de vostra senyoria e al repòs e tranquil·litat del dit vostre Principat e ciutat. E sobretot, senyor, sia desespaxada prestament l’armada per mar e la provisió de vitualles, car sovint sentim los grans preparatoris que los inimichs se sforcen de fer segons per les dites letras e per los dits embaixadors amplament vostra gran excel·lència serà certifficada. Per nosaltres, senyor, tostemp serà fet lo degut e possible fins a la fi per servey de vostra majestat e benavenir del dit vostre Principat e ciutat. Havem ferma confiança que vostra gran altesa, qui fer-ho pot migençant la gràcia divina, nos traurà de congoixes e treballs e ns donarà lo repòs que speram, en tal manera que succehirà en gran lahor de Nostre Senyor Déu, servey de vostra gran excel·lència, benevenir e endreça de tota la vostra cosa pública. E la Divinitat increada, senyor, vulla conservar vostre majestat pròsperament e votiva ab gloriós exalçament de vostra real corona e victòria de sos inimichs. Scrita en Barcelona a XXXI de març del any MCCCCLXIII. Senyor, vostres humils servidors e vassalls etc.”

33 - AHCB, Consell de Cent, Lletres closes, VI -23, f. 29: “Als molt magnífichs e de gran prudència senyors los embaixadors del Principat de Cathalunya a la majestat del senyor Rei. Molt magnífichs e de gran prudència senyors. Los diputats de Cathalunya e concell llur vos scriuen stesament axí de la resposta feta a **una letra rebuda per en Johan Martorell de la majestat del senyor rey** com d’altres coses al present Principat e ciutat necessàries segons en lurs letras largament veurets, a les quals nos refferim. E, per quant los dits affers són tals que requeren prompte e deguda provisió e exequició, pregam per ço a vostres grans magnificèncias que prestament e ab subirana diligència parlets e comunicuets ab lo dit senyor e aquell ab humils supplicacions tengats ben a prop sia mercè sua voler provehir en les coses axí a vosaltres scrites com en vostres instruccions mencionades segons en aquelles amplament és contengut. E plàcie-us siam avisats e confortats sovint per vostres letras, car nostra ferma sperança és que per mitjà e intercessió vostre lo rey per sa benignitat provehirà talment en los dits affers que conservirà granment servey de sa gran altesa e repòs e benavenir dels poblats en aquests seu Principat e ciutat. Sie-us placent, donchs, haver-vos en açò en tal forma que seguint-se’n lo fruyt desijat e lo que indubitadament de vosaltres confiam, ne siats ben comendats. E sia, senyors molt magnífichs, la Divinitat vostre protecció e guarda. Scrita ut supra proxime. Los consellers de Barcelona a vostre honor aparellats.”

34 - ACA, Cancelleria, Instrusos, reg. 61, f. 69r: “Muy alto etc. Besadas vuestras reales manos. Recebí una letra de vuestra alta sennoría por **Marturell**, e entendido lo que por partes de aquella me explicó, tengo en mucha merced a vuestra majestad lo que me scrive e me embía a dezir. **El dicho Marturell** vuelve a vuestra excellentíssima sennoría, al qual he cometido refiera las cosas occorrientes ad aquella e lo que a mí occorre de presente. Supplico, por ende, vuestra excellentíssima sennoría se digne tribuirle indubia fe e creencia. E la Trinidad increada dé augmento a vuestra vida e stado. Scripta en Barcelona el primero día de abril del anno MCCCCLXIII. De vuesta real sennoría humil vassallo fray Johan de Beaumont. Roderico Vitali. Probata. Al muy alto e muy excellente príncipe e mi sobirano rey e señor el señor rey de Castilla e de León etc., conde de Barcelona e sennor de Cataluenna”.

35 - ACA, Cancelleria, Instrusos, reg. 61, f. 69: “Muy excellent e muy sclarescida reyna e sennora. Besadas vuestras reales manos. **Joan Marturell, exhibidor de la presente**, buelve allá instructo de mí e ahún de vista de todas cosas acá occorrientes, e por sser él persona tal non curo extenderme en la pluma. Supplico, por ende, vuestra reyal sennoría se digne tribuirle indubia fe e creencia en lo que de mis partes a vuestra alteza dirá, mandando a mí siervo de vuestra excellent sennoría lo que le fuere accepto. E Dios inmenso acrescente vuestros días con complimiento de deseos. Scripta en Barcelona el primero día de abril del anno mcccclxiii. De vuesta real sennoría humil vassallo fray Johan de Beaumont. Roderico Vitali. Probata. A la muy excellent prinncessa e muy sclarescida reyna la señora reyna de Castilla e de León etc., condessa de Barcelona e sennora de Cataluenna”.

36 - ACA, Cancelleria, Instrusos, reg. 61, f. 69v: “Mossèn molt magnífich e molt savi. Per la venguda e dir de **Marturell** he entès lo que en exa cort ocorre, lo qual me ha succheit en plaer. Torna aquí instruït e informat de mi e de totes occorrencies en aquestes parts, per ço no·m cur stendre en la ploma. Plàcia-us dar-li fe indúbia qual a mi propri daríeu. Scrita en Barcelona lo primer de abril anno MCCCCLXIII. A vostre honor presto fray Johan de Beaumont. Roderico Vitali. Probata. Al molt magnífich mossèn e de mi ben amich mossèn Joan de Copons, doctor e cavaller e conseller del senyor Rey nostre senyor.”

37 - ACA, Cancelleria, Instrusos, reg. 61, f. 69v: “Sennor reverendíssimo padre en Dios e de mí mucho sennor. **Joan Marturell, exhibidor de la presente**, buelve allá instructo de mí e ahún de vista de todas cosas acá occorrientes, e por sser él persona fiable non curo cometer las cosas a la pluma. Pido, por ende, de mucha merced a vuestra sennoría le plega tribuirle fe indubia qual a mí proprio daría, e haver por encomendadas mis cosas e negocios, lo qual terné en much merced e gracia special vuestra sennoría, la qual Dios inmortal prósperamente conserve. Scripta en Barcelona el primero día de abril del anno mcccclxiii. El que a vos se encomienda fray Johan de Beaumont. Roderico Vitali. Probata. Al reverendíssimo padre en Christo el sennor arcibispo de Toledo, primado de las Spannas e chanceller mayor de Castilla.” “Sub predicta forma mutatis mutandis marchioni de Villena et Alvaro Gomez, secretario”.

38 - AHCB, Consell de Cent, Lletres comunes, X -33, f. 121r-122v: lletra dels ambaixadors de la ciutat de Barcelona al rei de França adreçada als consellers de la ciutat de Barcelona (París, 13 de setembre de 1463). Fou rebuda a Barcelona l'11 d'octubre. Una altra còpia en ff. 123r-124v. En un paràgraf de l'informe dels ambaixadors de la ciutat llegim: “Divendres passat que teníem VIII del corrent arribants

nosaltres a Pontosa [= Pontoise] per cerquar lo rey, qui de gran matí dit dia na era partit anant a la cassa, trobam mossèn Galceran Oliver* [l'ambaixador de Joan II d'Aragó i tresorer reial] a cavall, qui se'n anave; e trobam lo governador de Muntpaller, qui-ns dix que havia pres comiat del rey e que se'n tornave sens haver res obtengut. E, ja scrites les coses dessús dites, és arribat açí **mossèn Martorell, qui era servidor del Primogènit**, qui ve la via de Castella no sabem per què, emperò ha molt aturat ab lo comte d'Ermenyach e à-ns dit que ha enconrat lo dit mossèn Oliver a una o dues jornades d'açí e ha parlat ab ell, lo qual li ha confessat que se'n va, e diu tenia lo camí del rey d'Aragó. Més, nos ha comptades **lo dit mossèn Martorell** moltes coses axí del rey d'Aragó com de nòstron senyor lo rey d'Espanya [i. e. Enric IV de Castella], e encare de don Johan de Cardona e altres de la cort del senyor rey, axí sobre los fets de Navarra e signantment de la marindat d'Estella, com d'altres coses qui-s són manejades e-s manegen axí entre lo rey nòstren senyor e lo rey d'Aragó, com entre los navarros e altres, però diu no s'i conclou res, hoc encare molts barbulls qui-s susciten en Castella. Crehem açò fa l'àngel qui scomou l'ayga de la piscina perquè lo malalt, ço és Catalunya, guarescha, e aquesta és nostra fe, que surtirà d'açò sanitat nostre con serà plasant a Déu. No curam scriure-us més larch de les dites coses narrades per **lo dit mossèn Martorell**, car per ell nos és stat dit ha ja scrit de les dites coses per vies assats certas al senyor don Johan de Beaumont e encare a vosaltres, e per consagüent no curam més iterant vostres saviesas attediar”. Publicat per Joseph Calmette, *Louis XI, Jean II et la révolution catalane (1461-1473)*, Toulouse: Imprimerie et librairie Édouard Privat, 1903, pàgs. 479-484.ç

* pare de Galceran, Lluís i Francí Oliver, defensors reialistes del Castell de la Roca del Vallès. Joan de Beaumont els condemnà a mort, i, a la plaça del Rei, Galceran fou decapitat amb una destral (21 d'abril de 1463). Als altres dos, i per influència d'Hug Roger, comte de Pallars, els fou commutada la pena de mort per la presó.

39 - ACA, Generalitat, reg. 940, f. 62: “Al molt il·lustre senyor lo comte d'Armanyach. Molt il·lustre senyor. Per **Johan Martorell, portador de aquesta**, som avisats del bon stament de vostra senyoria e de la gran afecció que ha vers aquests Principat e ciutat de Barcelona. Tant per respecte del il·lustríssimo de loable recordació don Karles primogènit, cosín germà vostra, quant per la bona tractació que us és stada feta en les parts d'açà. E que vostra senyoria ha molt enuig dels dans donats al dit Principat per la dita guerra, oferint valença en persona e béns tota hora que vullam e dient-nos moltes particularitats de part de vostra senyoria demostratives de gran ànimo com a virtuós cavaller que sou, de les quals coses havem hagut grandíssima contentació e us ne referim gràcies moltes. E, jassie de vostra senyoria tal confiança sempre hajam tenguda, emperò per haver-nos aquelles axí amplament trameses a dir molt ne restam obligats, oferints-nos per lo semblant promptes a tots serveys possibles totes vegades que

necessari sie. Adonchs, molt il·lustre senyor, a nosaltres serie gran contentació si per vostra letra érem certificats qual potència de vostra senyoria haver poríem, per manera que en son cas fóssem certs del nombre e del temps dins lo qual serie la gent presta, per ço que poguéssim preparar totes coses necessàries, recordants a vostra senyoria la dita guerra ésser pervenguda per causa del dit gloriós don Karles, lo qual per les sues grans virtuts e per nostra innata e intacta fidelitat infinidament amàvem e colíem. E, perquè vostra senyoria conega la perseverança de amor que teníem a ell e a les sues coses fem certa aquella que, si fos remediada a la dita guerra per nostre poder, entenguérem e treballàrem en liberació de la il·lustríssima e virtuosíssima princessa de Navarra, germana sua [= Blanca d'Aragó], de la qual stam molt afectats e devots. Plàcia, adonchs, a vostra senyoria del dessús dit nos vulle certificar. E si per aquella fer porem

algunes coses, serem prests a tot lo possible. E tingue-us la Santa Trinitat en sa protecció. Scrita en Barcelona a iiii de nohembre del any MCCCCLXIII. Los deputats del General e consell representants lo Principat de Cathalunya al servey de vostra il·lustríssima senyoria promptes. Domini deputati et consilium mandaverunt michi Anthonio Lombard.” Publicat per Manuel de Bofarull, CDIACA, XXIV, pàgs. 250-2.

40 - ACA, Generalitat, reg. 940, f. 64r: “Los deputats del General e consell representants lo Principat de Cathalunya als molt nobles, magnífichs e honorables qualsevol capitans e gents del exèrcit e tots e sengles regidors de qualsevol ciutats, viles e lochs e universitats del dit Principat salut. Com **lo honorable en Johan Martorell** ab nostra sabuda e voluntat vage vers lo regne de Ffrança, per ço als qui·s pertany pregam, e als altres dehim e manam, **lo dit Johan Martorell** hajau per recomenat anant e venint, e li doneu tota andressa possible. Dada en Barcelona a iiii de nohembre del any mcccclxiii. Los deputats del General e consell representants lo Principat de Cathalunya. Domini deputati et consilium mandaverunt michi Anthonio Lombard.” Publicat per Manuel de Bofarull, CDIACA, XXIV, pàgs. 255.

[25 d'agost de 1464, fra Joan de Beaumont torna amb la seva gent a la fidelitat de Joan II d'Aragó]

[28 de febrer de 1465, batalla de Calaf]